

List 4.
V Gorici

Izhaja 15. in zadnjega dne vsacega meseca. Stane za vse leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 60 kr. — Naročnina se pošilja JUŠTU VUGA v Gorici, rokopisi uredništvu lista v Gorici.

Tečaj II. 1876.
29. februarija.

Janez Mesar

župnik na Bistrici in predstojnik kmetijske
podružnice v Bohinju.

(Konec.)

Da tedaj njegovo stanje ni bilo posebno prijetno, in vzlasti če pomislimo, koliko odgovornosti si je naložil, koliko neumnega zabavljanja je moral preslišati, mi lahko vsakdo vrjame. Kajti potrebnega orodja ni bilo nič, sirar je bil novinec, ki krajnih razmer ni dosti poznal in je bil bolj vaje iz drobničnega mleka sir izdelovati, kakor iz kravjega, gosp. prvomestnik ustanovljenega društva sam še takrat o sirarstvu tudi ni toliko vedel, da bi bil v stanu, ko bi se bilo kaj napačnega pri izdelovanju vrnilo, temu vzroka najti, pri vsem tem vendar le porok biti, da se mlečni izdelki 12 gospodarjev ne spridijo, ampak še bolje spečajo, kot dosedaj, — to ni malenkost!

Ali vsi ti važni pomisliki niso bili zadostni ga odvrniti, da bi na začetju poti ne bil nadaljeval in tako so po binkoštih 1873. leta dolgočasne pinje po staneh na Bitenjske planini se morale poskriti, namesto njih pa se je videlo v skupnej stanariji pridno donašanje in vaganje mleka.

Da je ta nepričakovano hitro storjen napredek v planinskem gospodarstvu tudi čast. g. odbornike kmetijske družbe iznenadil, pričujejo nam „Novice“, ko v svojem 28. listu od 9. julija 1873 novo ustanovitev s temi besedami pozdravljajo: „Iz seje odborove (6. junija 1873)

družbe kmetijske prineso Novice danes svojim bralcem samo eno reč — čisto novo in zelo veselo za našo deželo — in to je naprava 2 sirarskih družeb na planinah Bohinjskih. Predstojnik podružnice ondašnje, preč. g. fajmošter Mesar, je v imenu Bitenjske sirarske družbe po g. Šolmajer-ju poslal odboru 42 funtov tehtajoč hleb kravjega sira za poskušnjo. Radostno je skupščina km. družbe gledala lepega velikana, pred njo na mizi ležečega, ki bi ga bila tudi brž pokusila, ako bi ne bil še premlad, jako vesela, da naši vrli Bohinjci so prvi, ki so na Kranjskem skupno osnovali družbo, ki bode opustila maslarijo in z druženo močjo pridelovala na večji dobiček dober sir...“

Ker je gospod prvomestnik z dejanskim dokazom resnično ustanovljenega društva ob enem tudi prošnjo poslal do odbora za blagovoljno obljubljeno podporo, je ta izmed svoje srede izvolil komisijo, ki bi se podala na dotično mesto in natanjko ogledala si mlado društvo in njene izdelke. Častita gospoda Šolmajer in Seunig sta 10. julija 1873 prišla na Bitenjsko planino in vse našla tako, kakor je bilo v prošnji omenjeno. Se ve, da so bile vse naprave še bolj prvotne in pomanjkljive, ali jako vesela sta bila, ko sta videla, da imajo družniki dobro voljo in gorečo vnemo za daljno spolnjenje v tej stroki. Zato sta precej tam stavila predlog, da si zmed sebe odberejo pripravnega, nemškega jezika možnega moža, ki bi popotoval v Predarlsko ogledat ondašnje sloveče sirarije. Pa med vsemi 12 udi ga ni bilo človeka, ki bi imel pogum in potrebne sposobnosti za to koristno poslanstvo, in kdo

drugi je mogel zopet to sitnost hoté ali nehoté prevzeti kakor gosp. prvomestnik sam? Ko prejme po slavni komisiji zagotovljeno podporo, se poda 4. avgusta 1873 po zelo skrbnej pripravi, ker si je vsa poglobitniša vprašanja popred zaznamoval, in tudi zadevne znanstvene knjige prebral po Gorenjskeji železnici na Tirolsko in od tod skozi Bavarsko naravnost v Predarelsko, kjer je bil v Dornbirn-u od preč. gosp. Salzmanna, predstojnika nar bolj sloveče sirarije, prijazno sprejet in spremljevan na vse kraje v okolici, kjer koli so po strogih pravilih mastni ali pol mastni sir izdelovali; šla sta celo tudi čez mejo v bližnjo Švico, kjer sta si v Palgi, kraju st. Galskega kantona, dobro uravnane sirarije razkazovati dala. Od postrežljivega Salzmana se poslovivši gre še naprej v „Bregenzerwald“, kjer se večina prebivalcev edino le s sirarstvom peča, in se zamorejo videti vsi načini izdelovanja. Ondi si najme vodnika, ki mu pot kaže in nese njegovo popotno torbo, in sedaj željno hiti proti svojemu cilju, da bi na nar bolj obrajtani ondašnjih planin za nekoliko dni kot pokorni učenec stopil v uk krepkega planinca. Ker si je teoretično znanje že popred do dobrega prilastil, mu praktične vaje niso delale presilnih težav, in tako se je po minulih 14 dneh, od svojega mojstra Finka potrjen in z vso sirarsko manipualcijo popolnoma seznanjen, k svojim ljubljnim Bohinjcem z nar trdnejšim sklepom vrnil, z vsemi močmi na to delati, da bi kmalo tudi pri njih na vse strani izgledno sirarijo ustanovil. Da se to čez noč ne da izpolniti, bo vsakemu očividno, če pomisli, kako je kmet z malim zadovoljen in se silno boji vsakoršnih stroškov, kako dolga je pot od prvega začetka kake reči pa do njenega vrhunca. Vendar pa se je po njegovej vrnitvi marsikaj zboljšalo; tako na pr. je urno prav dobra pravila osnoval, potrebne knjige uredil in zapisnike napravil, in kolikor se s pičlimi pripomočki da storiti, boljše orodje, tlačilnico, prte itd. preskrbel. Med takim, družbi novo življenje vdihajočim prenovljenjem preteklo je njeno prvo leto, z obilnim blagom zapustili so planino, ktera jim še nikdar ni tolikajšnjega dobička prinesla. Potekal je pa tudi obrok, do kterega so bile vse sirarske družbe od ministra kmetijstva povabljene, izročiti mu svoje prošnje za državne premije. Ali se bo mari nar mlajši sestra predrznila s svojimi starejšimi poskušati se za darilo? Ves boječ in ponizen stopil je tudi naš prvomestnik s svojim detetom pred ministra — in kdo bi bil pričakoval, da bo v svojej borney obleki njegovo pozornost na se obrnilo? Pa moder gospod je moral gotovo izvanredne zmožnosti nad njim zapaziti, ker se je kljubu takej mladosti za njegovo razvijanje in napredovanje tako zanimival, da je z grofom Belrupt-om še 2 o mlekarstvu jako dobro zvedena gospoda 6. maja 1874. v Bohinj

poslal, da bi se v njegovem imenu prepričala, kako napreduje, se véde in dela? Na toplo priporočilo in dobro spričevalo teh gospodov je res „prva Kranjska sirarska družba“ dobila državno darilo s 300 gl. in srebrno svetinjo za gospodarski napredek. Tako je bilo tedaj gospod Mesarjevo prvo delo o zboljšanju planinskega gospodarstva od ministra samega pohvaljeno in počasteno!

že lepa podpora kmetijske družbe je bila tudi druge posestnike za društveno življenje jako vnela; kajti sè začetkom 1874. l. so se ustanovila sirarska društva na Ravnah, v Rovtu in Nomeni, ki že sedaj 2 leti izdelujejo prav okusen sir, kterega po gospod Mesarjevem posredovanji prodajajo na Dunaj, v Trst, Gradiško, Dalmacijo in na več krajev Istrije; in sicer v sedanjih okoliščinah, ko zavolj denarnega poloma vsa kupčija hira, prav ugodno in dobro. Drugim daleč naprej všla je pa Ravniška družba, ki je letos z domačinom, od gosp. predstojnika v sirarstvu izvrstno podučeni, po švicarskem načinu celo od Dunajskega velikega kupca zelo pohvaljen sir izdelovala, zato pa tudi državno premijo s 300 gl. prejela!

Še veliko bi se dalo pisati o lepem djanju in ravnanju prvomestnikovem, kako na pr. je izprosil pri kmet. družbi zdatnih podpor za sadjerejo, za planinsko zboljšanje. Ravno kar je došlo veselo sporočilo, da zgorej imenovane 3 sirarske družbe dobe lepe zneske iz subvencijske blagajnice kmetijske družbe. Naj prejme tukaj po očitnem potu najtoplejše zahvalo za svojo res očetovsko skrb in velikodušno podporo, s kterima toliko potrebno napredovanje planinskega gospodarstva vsestransko pospešuje! Kajti le njej se ima gospod Mesar zahvaliti, da pri tolikih ovirah ni obnemogel, ker večkrat že, ko je hotel zarad nehvaležnosti in neumnosti ljudi vsemu nadaljnemu delovanju na kmetijskem polju se odtegniti, ga je zopet njena prijazna beseda osrčila.

Da ne postanem z daljnim popisovanjem čast. bralcem nadležen, naj jenjam in sicer z voščilom sl. kmet. družbe, ko se je v dopisu od 12. okt. 1874. l. zahvaljevala njemu za ves trud, ki ga je imel na popotovanju na Notranjsko in kamniške planine in pri delovanju popotvanjskega sporočila, in ki je zapopadeno v sklepnem stavku: „In zato izrekuje Vam podpisani odbor živo zahvalo, kateri le še to željo dodaja da ne opešate v nadepolno začetem prizadevanju.“

Naj ga tedaj Bog še dolgo, dolgo let ohrani na korist in čast slovenskemu narodu, trudu njegovemu pa naj tudi v prihodnje ne ukraji svojega blagoslova!

Kako se določujeta alkohol in kislina v vinu.

(Dalje).

Vino, posebno pa mošt, more biti, ako hočemo množino kisline sé zanesljivo natanjčnostjo določiti, čisto, in narboljše je torej, da se kalni mošt, ali pa kalno vino, pred preiskovanjem skozi srkalni ali pijoč papir filtruje. Ako je mošt, katerega kislino nameravamo določiti, že nekoliko kipel, je neobhodno potrebno, da ga pred določitvijo nekoliko segrejemo, da prežene-mo tako ogljenčevo kislino iz njega; kajti, če tega ne storimo, upliva tudi ona na lakmusovo barvo, to je na njene kemične spremembe.

Snovi, katerih potrebujemo za določitev kisline v vinu ali moštu, so torej lakmusova tinktura in natronova raztoplina. Eno kakor drugo si lahko sami pripravimo, ali pa tudi že napravljeno kupimo. Lakmusova tinktura se napravlja iz kupovne suhe lakmusove barve, in sicer takole: barva se z vodo skuha, na to se pusti, da se gosti del vleže. Čista tinktura loči (odlije) se na to od gošče, ki se je na dnu polegla, in se spravi v steklenico, v kateri se ji še nekoliko najmočnejšega in naj čistejšega spirita doda, in to v dosego večje stanovitnosti.

Lakmusova tinktura se ne smé v popolnoma dobro zamašeni steklenici spravljati, kajti brez primérne, večje dotike sé zrakom — kislicom — izgubi lepo modro barvo, ter zadobi umazano rujavo. Rujava postala tinktura se sicer lahko kmalo popravi, in sicer prosto s tem, da se zlita na kak okrožnik pripušča nekoliko časa uplivanju kislica.

Natanjčna določitev kisline je, se ve da, pred vsem od natronove tekočine odvisna; kajti ako je premočna ali pa preslabotna, prouzročuje napačni rezultat preiskave. Ker se dá pri določevanju kisline zanesljiv uspeh le tedaj doseči, ako se rabi v ta namen prav koncentrovana natronova raztoplina, svetovati je vsakemu v kemičnih delih malospretnemu, da se neloti sam, to raztoplino napravljati, da sí ni težko, ampak da jo rajše od zanesljivega prodajalca kupi.

S tem smo končali razpravo vprašanja, kako se določuje kislina v vinu ali moštu; prašati se hočemo še, k čemu nam koristi to določevanje? No, določitev kisline, posebno v moštu, vtegne naj večje gospodarske koristi biti, in to v večih slučajih. Do katere stopinje je grozdje dozorelo, tega nam ne more na primer nobeno sredstvo tako natanjko določiti, kakor ravno določitev kisline v grozdju, in to posebno, ako ob enem določimo množino sladkorja v njem. Ako nam določitev kisline — ali kislino-mera — pokaže, da se je, recimo v osmih dnéh, kislina enega grozdja od 12 na 8⁰/₀₀ znižala, in ako nam ob enem sladkoromera ali moštna tehtnica — kate-

ro hočemo o svojem času natanjčnejše opisati, pokaže, da se je sladkor, recimo od 10 na 14⁰/₀ povišal, nam je to gotovo najboljši dokaz, da je dotično grozdje v enem tednu v zorenju lep korak storilo; in tako določimo tudi lahko natančno vsak čas zrelost grozdja, torej čas trgatve v normalnih letih, česar ne moremo storiti s prostim ogledavanjem in poskušanjem, kajti okó, posebno pa jezik, sta v tem oziru pregostokrat sleparja.

Ako nam po preteku nekaterih dni, recimo enega tedna, kislino-mera in moštna tehtnica pokažeta, da se ni pri sicer normalnem, to je zorenju grozdja ugodnem vremenu obdržek sladkorja nič povišal, obdržek kisline pa nič znižal, nam je to gotovo narboljše znamenje, da je čas grozdje potrgati. Če skušamo po tem načinu vsako leto naše grozdje pred trgatvijo glede kisline in sladkorja, zvemo lahko čez leta prav natanjčno, kake letine se imamo nadejati v kvalitetnem obziru to je, kar se tiče dobrote pridelka. Letos je imel na primer laški rizling dné 26. septembra, torej tikoma pred trgatvijo 21⁰/₀ sladkorja 11⁰/₀₀ kisline; ako zapazimo, postavimo čez šest let iste številke, reči in trditi bomo smeli, letošnje vino italijanskega rizlinga bode enako, onemu leta 1875. torej ne kaj preveč recentno.

Posebno velike koristi je pa določitev kisline in sladkorja v moštu za tiste vinorejske kraje, v katerih grozdje le redkokrat popolnoma dozori; kajti po natanjčni določitvi kisline, kolikor jo je od več, in pomanjkljivega sladkorja v moštu, ga lahko po posebnem, umnem načinu tako zboljšamo, da dobimo iz njega namesto nič vrednega „čvička“ prav dobro kapljico.

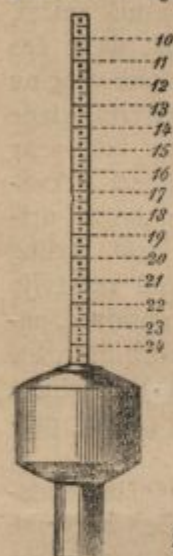
Pa odložimo tudi to za primernejši čas, ter prestopimo k določevanju alkohola v vinu. Alkohol je na vsak način eden najvažnejših delov vina, prava mera alkohola je v vsakem vinu neobhodno potrebna, kajti ako je nima, zgubi glavno svojo dobro lastnost, oživljajočnost.

Po vsej pravici se oziramo torej presojevaje dobroto katerega vina — na primer, kedar ga kupujemo — tudi na moč, na njegov obdržek alkohola in za to je dobro, da pozvemo, da določimo množino alkohola. V ta namen se vino pokuša. Iz pokušnje se res večkrat lahko pozvé, katero vino je močnejše, katero slabotnejše; katero več, katero manj vredno, ali množino alkohola enega ali drugega vina natanjko določiti, tega se pa s pokušnjami nikakor ne more. Da! pokuševaje niti ne moremo zanesljivo razločevati moči enega vina v primeri z drugim; jezik je, kakor že omenjeno, premnogokrat slepar; on zapelje lahko pri pokušavanji vina najboljšega poznatelja, kaj šele takega človeka, kateri ima le malo ali pa čisto nič okusa. Da je to resnica, dokazuje nam jasno to, da se štejejo sladka vina, poseb-

no likvorna, kakor pikolit, skoro sploh za slabotnejša memo navadnih; v istini so pa silnejša od navadnih, veliko silnejša kakor najmočnejša navadna. Vina, katerih mošt je dolgo na tropinah kipel, smatrajo se navadno pri pokušavanji za slabotnejša mimo družih, katera so bolj volna; pa čestokrat je ravno nasprotno.

Pri pikolitu je sladkoba, pri navadnem, dolgo časa na tropinah kipelem vinu pa zagatnost tista, katera jezik, okus zapelje, z eno besedo, ponavljamo zopet, da je jezik dostikrat prav grd slepar.

Razun z okusom, skuša se moč vina, to je alkohol v njem, tudi z neko moštni ali pa tudi

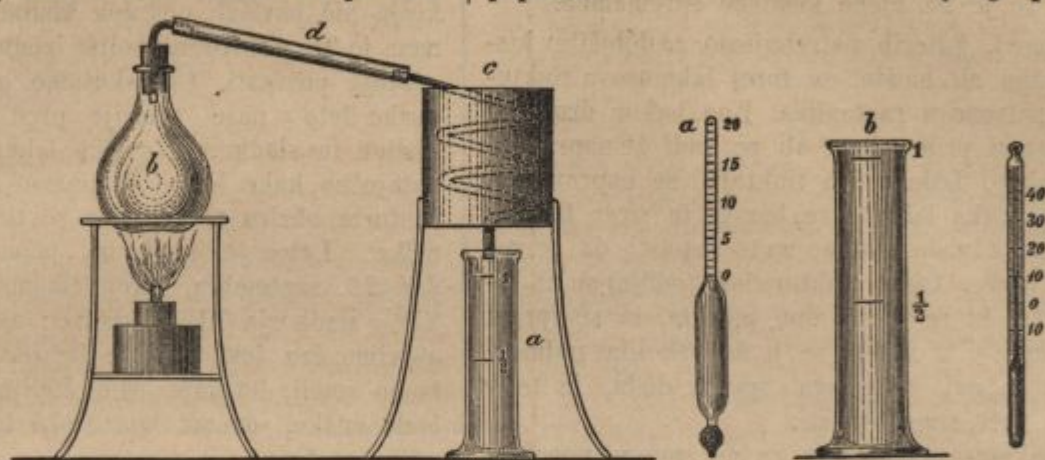
Pod. 3.

žganjarski, špiritni tehtnici podobno pripravo pod. 3. določevati, in reče se: vino ima toliko in toliko „granov“ alkohola. Tudi to določevanje je le malo, največkrat pa čisto nič vredno, in to iz sledečih razlogov. Moštna in žganjarska ali špiritna tehtnica je zložena po fizikalnem pravilu, ki se glasi: čim redkejša je katera tekočina, tim globokejša se utopi plavajoče truplo v njej.

Vino, katero obsega mnogo alkohola, bi moralo ravno vsled svojega obilega, od vode lažega alkohola redkejša biti, kakor ono, katero obsega malo alkohola, in tehtnica, pod. 3. morala bi se v takem vinu dosledno globokejša topiti kakor pa v revnem vinu. Navadno se pa godi prav narobe, tehtnica utopi se v revnem vinu globokeje kakor v dobrem, in zakaj? — zato ker nimamo v vinu le vode in alkohola kakor v žganju ali pa špirtu, marveč imamama v njem tudi še „ekstraktivne snovi“, katere dajejo vinu vinsko slast — okus — vsled katerih pa tudi gostejše postaja. Čim več ekstraktivnih snov imamo v vinu, tim okusnejše je, tim boljše; ob enem pa tudi tim gostejše, in tako pridemo do tega, da nam taka tehtnica, na primer v pikolitu čisto nič, v kaki gnjedici, ali pa sploh v kaki nizki pijačici celi koš „granov“ pokaže. V moštu res da tudi nimamo samo vode in sladkorja, marveč še druge snovi; vendar so si različne snovi v

moštu, razun v obdržku sladkorja in kisline, v gostosti vedno veliko podobnejši kakor pa različna vina; in vrhi tega se pri konstrukciji moštnih tehtnic vse te snovi tudi v poštev jemljejo, pri navadnih vinskih tehtnicah pa ne, ker se ne morejo.

Ako hočemo pravi obdržek alkohola v vinu zvedeti, posluževati se moramo vse drugačnega orodja, in sicer takega, s katerim smo v stanu najpred alkohol od ekstraktivnih snov ločiti, ter potem šele množino alkohola natančno določiti. V to nam služi takozvani Salleronov aparat pod. 4., katerega hočemo v prihodnji številki natajniko popisati. (Dalje prih.)

Pod. 4.

Okročnica

županstvom in krajnim šolskim svetom o zadevah kmetijskega nauka v ljudskih šolah na Kranjskem.

Deželni odbor (kranjski) se do vas obrača s tem pismom, da vas spominja na nekaj, česar dozdam se po vse pogrešamo v naši domovini, pa je v mnogih drugih deželah že vpeljano na veliko korist kmetijstvu, in za to vas pripomoči prositi v izpeljavi velevažne naprave tudi v občini vaši.

Pa kaj neki je to? — boste radovedni vprašali.

Podučevanje mladine v različnih razdelkih domačega kmetijstva potem, ko je dovršila ljudsko šolo, to je na kratko rečeno vse, kar vam hočemo na srce položiti s tem pismom.

Ne ustrašite se pa teh besedij! Ne mislite morebiti, da imate novo šolo zidati, posebnega učitelja v službo vzeti, ali da morajo vaši sinovi na kako kmetijsko šolo od doma iti, ali, da jih bodo starši ko so ljudsko šolo dovršili, morali zopet vsak dan do polu dne in po polu dne v to novo šolo pošiljati in zaradi tega jih pri domačih delih težko pogrešati. Ne, ne! vsega tega ne bode pri tej šoli, katero s tem pismom staršem naše kmetijske mladine priporočamo.

Ta šola, za katero bi radi srca vseh naših deželanov ogreli, ki imajo ljudski šoli že odrasle otroke doma, je le pridevek ali dodatek domače ljudske šole. Glavna stvar, za česar je pri njeni napravi skrbeti, je pred vsem to, da se vsaj kakih 700 štirjaških metrov ali 200 štirj. sežujev po stari meri zemlje dobi, na katerej se napravi šolski vrt za dejanski nauk v različnih razdelkih kmetijstva, in da se omislijo nekatere majhne priprave, to in ono orodji-

ce, ki je za šolski nauk potrebno. Toliko prostora je vendar skoro povsod lahko brez velicnih stroškov dobiti, ter ga stanovitno odločiti za šolski vrt; druge priprave pa tudi ne bodo šoli prizadejale velicnih stroškov.

Verjemite nam, da denar, ki ga sosesčani za tak kos zemlje žrtvujejo, je dobro naložen in bo bogate obresti dajal s tem, da mladenči tu dobijo najboljšo podlago umnemu kmetovanju, ko bodo postali ali sami svoji gospodarji ali pa svetovalci v kakem drugem gospodarstvu.

Da navadna ljudska šola, kjer se mladina uči brati, pisati, računati in še nekaterih družih vednosti, ne zadostuje sama temu, da bi prihodnji samostojni gospodar znal dobro ravnati svoje polje, svoj vrt, vinograd, svoj gozd in umno gleštat svojo živinico, temu bode gotovo vsakdo rad pritrtil, kajti podlago umnemu gospodarstvu dadó še le šole, kise imenujejo ljudske kmetijski nauk nadaljevalne šole.

Svet stoji le na poduku. Kdor se ne uči, ne zna in ne more znati. Tudi kmetijstvo je znanstvo, katerega učiti se je treba, da gospodar od zemlje dobi va toliko, kolikor mu umno obdelana more dati. Kdor je le za hlapca delal, kar mu je dober ali slab gospodar ukazal, — kdor je živini le krmo pokladal, gnoj izpod nje kidal in ga nannjivo vozil, — plug in brano, kakor je mogel in znal, po njej vlačil, — jabelka in hruške z dreves tresel, in še deset in dvajset družih opravil opravljal, kakor je pri svojem očetu videl, ki ni prilike imel temeljito se podučiti v kmetijstvu: ta utegne dober delavec biti, pa tudi pošten posestnik, ali v umnem kmetijstvu izveden gospodar ni in ne more biti.

Potrebščine življenja so dandenes zmirom večje, davka in družih davščin čedalje več, in vendar mora kmetovalec vse dohodke svoje pridobiti si iz zemljišča, katerega niti na dolgo niti na široko raztegniti ne more, da bi ga bilo več. S tem pa, da si zemljo umno obdeluje, in si skušnje drugih izvedenih domačih gospodarjev pa tudi drugih dežel na korist svojemu posestvu obrača, bode mu mogoče isto zemljo prisiliti v to, da mu več ali pa boljega pridelka da.

Luč k temu pa se prižiga v šolah, katero vam tukaj priporočamo, in v katerih se mladina, ko je z 14 leti navadni ljudski šoli odrasla, podučuje v natoroznanstvu, zemljeznanstvu, rastlinoznanstvu itd., da, na priliko, izve, kakošen vpliv ima zemlja, voda, zrak svetloba, toplota, ta ali oni živež itd. na rastline in domačo živino. Ko si je v imenovanih predmetih mladina podlago dobila daljemu učenju, ne bode jej potem težko razumeti to, kar zahteva umna sadjereja, čebeloreja, sviloreja, obdelovanje polja, senožeti, vinogradov, gozdov in reja naše domače živine.

Po vsem tem nij nam treba dostavljati še to, da v takih kmetijskih šolah, ki so naslonjene na ljudske šole, se ne uči kmetijstvo v vseh razdelkih na drobno, kajti za ves tak obširni nauk je čas podučevanja prekratek.

Navadno je taka šola za nauk kmetijstva po zimi dvakrat na teden, vselej po dve uri, namreč ob nedeljah in praznikih in pa jeden delavnik po polu dne, take dni, ki so učencem najbolj pripravi; — spomladi pa se na vrtu dela pričeti zamorejo, meseca sušca in trajajo do konca oktobra, — tudi po dvakrat na teden.

Kateri dnevi in ure se izvolijo za ta nauk, o tem se učitelj dogovori s krajnim šolskim svetom; županstvo pa to potem razglasi staršem dotične šolske občine.

In tako smo vam razložili vse, kar je treba, da poznate namen teh šol, njih veliko korist, in kako se da z majhnimi stroški ustanoviti. Za primerno plačo učitelja bode skusila dežela skrbeti, ki se nadeja tudi od slav. ministerstva kmetijstva kakove podpore, katero svojo posebno skrb obrača tem šolam.

Preudarite tedaj možje, ki na čelu stojite občini in ljudske šoli, kar vam tukaj priporočamo; razglasite to po svojej občini in posebno staršem, ki imajo za tako šolo pripravnih mladenčev, da se ogrejejo njihova srca za njeno napravo, spomnivši se tehtnih besed, ki jih je uže pred pol stoletjem naš Vodnik govoril svojim rojakom tako-le:

Kranjc! tvoja zemlja je zdrava,
Za pridne nje lega najprava;
Iše Te sreča, um Ti je dan,
Našel jo boš, ak' nisi zaspan!
Od deželnega odbora Kranjskega.
V Ljubljani 2. svečana 1876.

Deželni zbor Goriški in kmetijstvo.

Spisuje E. Kl.

(dalje.)

Leta 1869. je sklenil naš deželni zbor po vladnem predlogu dve za kmetijstvo jako važni postavi. Ena zadeva varstvo kmetijstvu koristnih tičev, druga obvarovanje obdelane zemlje zoper poškodbe po gosenicah, hroščih in drugih škodljivih žužkih. Obe ste dobili najvišjo potrdbo dne 30. aprila 1870.

Veljaven mož je nekda rekell, da je kmetijstvo v neprestanem boju z vladami, z vremeni in z vso naravo. In zares je neprenehoma in prav srdito preganjajo tatvine, poškodovanja, če dalje veči davki, suša, toča, povodnji, rastlinske bolezni, vsake baže golazni in gomazni itd. Pri vsem tem pa je kmetijstvo med vsemi človeškimi opravili najpoglavitejše: vir ljudskega blagostanja in državnih dohodkov. Za to pa je ne samo prav, ampak neobhodno potrebno, da ljudski zastopi — in med temi so državni zbor in dež. zbori prvi — dogovorno in vzajemno z vlado v vsakem oziru kmetijski napredek vzbujajo, pospešujejo in kolikor mogoče izdatno podpirajo. V ta namen tudi jako ugajajo vse take postave, vsled katerih se odvrta kateri koli izmed zgorej naštetih sovražnikov kmetijstva. Obe postavi, ona zaradi varstva koristnih tičev in ona zaradi pokončevanja škodljivih mrčesov imati prav enako glavno namero. Za danes govorimo o prvi:

Tiči nam niso samo za to, da nas razveseljujejo sè svojim petjem, da nam rahljajo blazine sè svojim mehkim perjem, da nam sladijo usta se svojim žlahtno-okusnim mesom; one imajo veliko večo nalogo v gospodarstvu narave; one posredujejo harmonijo med zivalstvom in rastlinstvom, zaviraje nevarno pomnožitev rastlinogrizcev, kakoršni so hrošči, gosenice, žužki itd. Ptice so v tem oziru tako neizmerno koristne in potrebne, da smemo skoro trditi, da bi brez njih vsa vegetacija, vse rastlinstvo poginilo.

Pri vsem tem pa jih človek, da, celo poljedelec sam lovi, preganja in pokončuje — do skrajne meje. In zakaj? Iz nevednosti, sebičnosti in kolikor toliko tudi iz hudobije. Prvi uzrok se da polagoma odpraviti s tem, da se v ljudskih šolah mladini razlaga in prav pogostoma poudarja velika korist ptic in posebno njih dobrodejni vpliv na kmetijstvo; hudobije in sebičnost v tem oziru se tudi s temeljitim podučevanjem odraslih in z razumno odgojo otrok deloma ukrotite,

a ker poduka v obče pomanjkuje in ker se uspeh najrazumnejše odgoje mnogokrat razbija nad tisočeriimi človeškimi slabosti, treba je tudi dobre postave, katera jemlje kmetijstvu koristne ptice v svoje zavetje.

In tako postavo je sprožilo kmetijsko ministerstvo, je sprejel naš deželni zbor leta 1869.

Naj priobčimo tukaj glavne določbe te postave.

Postava razvršča ptice v tri razrede. Prvi razred obsega nekatere roparske in kmetijstvu več ali manj škodljive ptice, kakoršne so orli, sokoli, jastrebi, krugulji, srake, krokarji, vrane. Te sme vsakdo o vsakem času svobodno loviti in pokončevati. — V drugem razredu so taka tičja plemena, ki živé le nekoliko ob žužkih na pr. Mokosevka (*Falco tinunculus*), Brinjevka (*Turdus pilaris*) ščinkovci (*Fringillae*) med temi: pinož, lisec, konopnica ali čizek, rumeni strnad, zeleni dlesk, konopljenka (repnik) vrabec, dalje strnad (*Emberiza*) kalin (*Lossia pyrrhula*) krumpež (*Lossia curvirostra*). Te ptice se smejo loviti samo od 1. septembra do konca januarija, to je razen časa valjenja in tudi to le samo s pismenim, za eno leto veljavnim dovoljenjem občinskega predstojnika, za katero treba plačati 2 gld. takse. — V tretjem razredu so našeta samo taka tičja plemena, katera se redé večidel ob žužkih, miših in drugih kmetijstvu škodljivih živalih na pr. mišar (*Falco buteo*) sove razen hostne, mravljinčar (*Caprimulgus europaeus*), lastavice, plezovec (*Certhia familiaris*) brlez, stržek ali kraljič, penice, slavec, rumeni spakovalec, taščica, pliska, senice, kos, drozeg in mnogo drugih. Te se smejo le izjemno s privoljenjem okrajnega glavarstva loviti in to le od 1. septembra do 31. januarija. Za dovoljenje se plača taksa 10 goldinarjev — in gosposka, katera je dá, ima natanjko preudariti, ali kaže tičji lov z ozirom na kmetijske razmere dopustiti.

V obče je pa prepovedan tičji lov z rabo oslepljenih vabnikov, z mrežami, s sanjkami (žimo) in kambami, bodi pri ploteh in grmih, bodi na gumnih (tezah).

Kupčija s tiči druge in tretje vrste, mrtvimi ali živimi, ki so bili vjeti v prepovedanem času, je prepovedana v ogib kazni od 1 do 10 gld. in pri ponavljanji do 20 gld. in če dotičnik ne more plačati sme ga županstvo od 12 ur do 4 dni v zapor obsoditi. Razen tega se imajo pobrati lovila in vjeti tiči, izmed katerih se imajo živi precej izpustiti. — Tiči 3. vrste, to je kmetijstvu najkoristnejši se pa mrtvi ne smejo nikoli prodajati.

Okrajna glavarstva so dolžna čuti nad tem, da župani natanjko izpolnujejo te postavne določbe. Tudi morajo za to skrbeti, da se ta postava vsako leto meseca decembra po županih v občinah po navadni poti razglasi. — C. k. žandarmerija, gozdno, lovsko in osebje poljskega varstva, potem vsi javni ogledni organi so dolžni, vsak zapaženi prestopke te postave županu ovaditi. Učitelji ljudskih šol so dolžni, podučevati šolsko mladino o škodi, katera se dela s pokončevanjem gnejzd, z lovom in moritvijo koristnih tičev, in ji zlasti pred začetkom valjenja za varstvo teh tičev dane določbe te postave omenjati in prestopke, kolikor je v njih področju, zavirati.

Taka je postava o varstvu kmetijstvu koristnih tičev; glejmo še malo, kako se izpolnuje,

Da bi ta postava uspešna bila, morala bi se izpolniti dva glavna pogoja: 1. Sosedna Italija bi morala izdati enake določbe; 2. morala bi se postava pri nas spoštovati in strogo izvrševati.

Kolikor nam je pa znano, nemajo naši južni sosedeje še take postave, mariveč lovijo oni in prega-

njajo ptice, te odlične kmetijske braniteljice, tem bolje, ker jim je najprej ljubljena jed — polenta s tiči. Iz tega pa nastaja žalostni nasledek, da kar mi ohranimo, oni polové in pokončajo in s tem prav hudo zavirajo zaželjeno pomnožitev kmetijstvu koristnih tičev. Toda zaradi tega je vendar še naša postava dobra in koristna, ker začinja, napotuje to, kar mora s časoma splošno postati. In da postane kmalo splošno, za to naj se naša vlada pri italijanski z vsem svojim uplivom poteza; saj imamo mnogo dokazov, da si tudi italijanska vlada mnogo prizadeva v prosep kmetijstva. Če se prav ne motimo, je tudi uže naša vlada sklenila z italijansko neko pogodbo zaradi tičjega varstva; ne manjka tedaj družega, nego da zadnja preskrbi primerno postavo v ta namen in da jo natančno izvršuje. — Kakor nas skušnje učé, je tudi naša postava do zdaj le še bolj na papirji, v zakoniku in uradnih okrožnicah razglašena. V dobi pogodno dovoljenega tičjega lova, pa tudi poprej in poznej videli smo na pr. v Gorici na javnih trgovih in v prodajalnicah mnogo v šope nabranih in v vence nataknenih tičev prodajati — in živé, v tesnih kletkah zaprte jetnike-pecve in nježne kmetijske dobrotnike vidimo še skoro vsak dan po ulicah na prodaj ponujati, tu v mestu, kder gotovo ne manjka takih javnih opravnikov, kakoršne navaja §. 14 zgoraj omenjene postave. To dokazuje, da političke mestne oblasti ne spolnujejo svoje dolžnosti, da jo pa tudi županstva po deželi prezirajo, ker ne zabranjujejo z vsemi postavnimi sredstvi tičjega lova. Če pojde tako naprej, ostane, seveda, postava mrtva črka in ne more obroditi onega kmetijstvu dobrodejnega sadu, katero so nameravali postavodajavni faktorji s postavo v varstvo kmetijstvu koristnih tičev doseči.

Druga zgoraj navedena postava, to je ona zastran obvarovanja obdelane zemlje zoper poškodbe po gosenicah, hroščih (kebrih) in drugih škodljivih žužkih, hoče prav isti namen doseči, kakor prva; samo da je sredstvo za pokončevanje kmetijstvu škodljivih mrčesov v tem slučaju poškodovanec, poljedelec sam, kateremu se v njegovo korist vsiljujejo pripomočki, s katerimi ima svoja zemljišča in kar na njih rase, braniti in varovati škodljive golazni in gomazni.

Žalibog treba mnogokrat v dosego občnih koristi, katere so pa ob enem tudi koristi vsacega posameznika, posilnih sredstev!

Glavne določbe te postave so te:

Vsi posestniki, uživalci, zakupniki (najemniki) so dolžni do konca meseca marcija vsacega leta, ali če jim občinski prvostojnik (župan) dovoli odlog, do konca meseca aprila očistiti svoja sadna ali lepotična drevesa, svoje grme, meje, lesne plote in hišne stene v vrtih in vinogradih, na poljih in travnikih zapredenih gosenic, žužkinih zaleg in mešičkov, in pobrana gosenična gnejzda sežgati ali sicer pokončati.

Enako se imajo tudi gosenice, brž ko se spomladi opazijo na sadonosnih in tistih drevesih, ki podpirajo trte (po plantah), na grmih ali na obdelanih rastlinah, otrebiti v dobi, ktero občinski prvostojnik (župan) vsako leto po javnem razglasu določi.

Taiste osebe so dolžne gosenice, zapredke in mešičke tudi drugih škodljivih žužkov, kakor tudi te same, naj se v katerem koli letnem času pomnožijo na njivah in travnikih tako, da veliko škodo delajo, pokončati v dobi, ktero je po javnem razglasu določil občinski prvostojnik.

V takih primerljajih ima občinski prvostojnik dolžnost, pri tem potrebne naredbe in ukaze za časa dati; h kratu ima on pravico zahtevati, da se opravljajo vsake vrste posilna dela, ktera so potrebna, da

se odvrne v tem hipu žugajoča nevarnost in k temu prisiliti vsakega sposobnega človeka v občini in celo tujce.

V vseh tistih primerljajih pak, ko občinske moči niso zadostne, da se nevarnost odvrne, ima občinski predstojnik to nemudoua oznaniti okrajni politiški gosposki.

Takisto imajo te osebe dolžnost, hrošče (kebre) navadne (*Melolontha vulgaris*) poljske (*Melolontha agricola* ali *Anisoplia agricola*) vrtno (*Melolontha ali Phyllopertha horticola*) trtne (*Melolontha vitis* ali *Anomala vitis*), trtijone (*Rhynchites Bachus*), v dobi, ktero občinski prvostojnik določi, otesati z sadnih, lepotičnih in dreves, ki so trtam v podporo, z lepotičnih grmov in drevoredov, potem z žitnega klasovja, če so ga zasedli. To se mora zgoditi vsak dan vzlasti zgodaj zjutraj, in se imajo hrošči pokončati.

Kadar se njive preoravajo ali prekopavajo, imajo se črvi (od hroščev) ali gosenice družih žužkov za plugom, matiko ali lopato pobrati in tudi pokončati.

Skrb, da se vse to o pravem času opravlja, izročena je občinskemu organom. Oni smejo tudi primerne kazni nalagati nepokoznim in zanikernim občinarjem; dolžnost politične gosposke je pa, županstva opominjati, da postavijo izpolnujejo in jih kaznovati, ako se ji odtegujejo.

Lepa, dobra postava tudi ta; toda kje in kako se izpolnuje?

(Dalje prih.)

Dopisi.

IZ GORICE 20 febr. (Izv. poročilo o seji glavnega odbora c. k. kmet. društva.) Predseduje gosp. podpredsednik, Wiljem vitez Ritter-Zahony, zapisuje tajnik Galanti. Navzočni: Vladni zastopnik baron Rechbach; odborniki: Bolle, dr. Deperis, pl. Hentschel, Klavžar, d.r. König, Levi, grof Mántica, Marušič, d.r. Moná, pl. Pauletig, monsig. Pavletič, Povše in Vicentini.

Predsednik naznanja smrt društvenega uda, markeša Gravisí s Kopra.

Na dnevnem redu je razprava vprašanja, zakaj se število društvenikov manjša in kako temu v okom priti. Združena odseka I. in VII. nasvetujeta, naj glavni odbor sprejme sledeče točke:

1. Društvena organa naj imata v svojih člankih praktične, potrebam tukajšnjega poljedelstva primerne namere in naj se redno izdavatá.

2. Pri vsakem občnem zboru, bodi v Gorici, bodi na deželi naj se vpletejo tudi razgovori o važnih kmetijskih zadevah. Večkratno zborovanje na kmetih, kder naj se vrše predavanja, razgovori ali tudi praktične poskušnje s primernimi kmetijskimi stroji.

3. Društvenikom naj se brezplačno razdeljujejo dobra semena, cepiči, in naj se jim posojujejo kmetijski stroji in kmet. orodje.

4. V Gorici naj se organizujejo po zimi večerni shodi prijateljev kmetijstva.

Odbor sprejme te predloge in naročuje Predsedniku, naj za to skrbi, da se izvršijo. V ta namen naj se posebno obrne do c. k. kmetijstva, da mu dovoli potrebno podporo za nakup primerne orodja in strojev, ki se bodo posojali društvenikom ali pa z velikim polajšanjem prodajali.

Drugi predmet dnevnega reda zadeva preuravnava ital. društvenega organa „Atti e Memorie.“ Ministerstvo je dovolilo v ta namen 700 gl. podpore. Od-

bor sklene, da se bo list le enkrat na mesec izdaval, da bo obsegal 32 strani, da sma biti znanstveno-praktično pisan in primerno ilustrovan. Stroški za list se določijo na 1388 gl. in sicer za tisk 666 gl. — za lesoreze 100 gl., za knjige, v katere se bodo vpisavali naročniki i. t. d. 50 gl., za nagrade sodelavcem 436 gl.

Odbor potrđi pogodbo sklenjeno z urednikom slovenskega društvenega glasila.

Za štipendije deležnikom kmetijskega poduka za odrasle se je oglasilo 44 prosilcev; izmed njih se je odbralo 25, kateri dobé stipendije; meti temi je 16 Slovencev.

Odbor zahvali predlog grofa Mántica, da ima sestaviti predsedništvo razkaz vseh subvencij, katere je dobilo kmet. društvo od vlade od l. 1870 do sedaj in poročati, kako se je ta denar porabil in s kakim uspehom. Sprejmeta se konečno nova uda Čehovin iz Branice in Fr. Mahorčič iz Matauna.

Kmetijska opravila v februariju.

Vinorejska. Obrezavanje in vežnja trt se mora ročno vršiti, ravno tako gnojenje. V tem mesecu se z najboljšim uspehom trte zasajajo v nove vinograde, katerim se je svet že po zimi prekopal in poravnal. Kjer po večkrat trte okopavajo, kar bi morali povsod delati, začne se v tem mesecu prvo ali takozvano postno okopavanje. Kovči se zabilfujejo.

V kleti pridno zalivanje polnih, žveplanje ne popolnoma polnih in praznih sodov. Snaga!

Sadjerejska. Prične se sadno drevje požlahtnovati, z najboljšim uspehom se cepi, kakor pravimo, na sedlo. Najpopred se požlahtnujejo breskve, potem marelice, češnje, hruške, slive, jabelka i.t.d. drevesnica se zasaja, sejalnica obseje, posebno s koščičastim in ježičastim sadjem. Odraslo drevje se presaja, obrezuje, starega lubada aprostuje itd.

Poljedelska. Zimska žita se z valarjem, detelja in mahovita senožet z brano prevlačijo. Kakor hitro se zemlja dovolj osuši, začne se lahka polejno setev, sajenje krompirja. Za ostale okopavine se gnoj raztrosi, orje, sploh vse pripravi.

Na senožetih se kamenje in ves znoš pograbi, krtine in mravlinšča se poravnava. Pleše se prekopljejo tersé semenom, najboljše mrvami obsejejo.

Na vrtu se pripravijo lèhe za presajanje v gorkih lèhah pridelanih sadik, salata špinača — najboljša je novozemeljska — petršelj, čebula, itd. se na proste lèhe sejejo, celi vrt se spravi v rëd.

Živinski hlevi se pogostoma zračijo.

Razne kmetijske vesti.

Na vino in sadjerejskej šoli na Slapu pri Vipavi, se prične prve dni meseca marcija novi brezplačni kurz, za odrastle gospodarje. Kdor želi ustopiti, oglasi naj se pri vodstvu dotične šole do 5. marcija.

Lés postane kaj stanovitén, ako ga z nerafiniranim petroljem — nafta — samim, ali pa s kako-petroljem zamešano mineralično barvo namažemo. Tako pripravljen lés ne gnjuje, črvi, kakor tudi miši in podgane se ga ne lotijo.

Poduk o vinoreji za odrasle je na deželni kmetijski šoli v Gorici dne 6. 7 in 8. marcija. Začetek predpoludne ob 8 uri; predpoludne je teoretični, popolud. praktični poduk na polji in v kleti.

Poslušalcev je napovedanih okoli 40 Slovencev, da siravno je dobilo samo 16 stipendijev.

Lubadar ali podkožni črv. C. k. deželna vlada za Kranjsko je objavila sledeč poduk, kako zopet spomladi in vse to leto naprej ravnati, da se zatare lubadar ali podkožni črv v smrečevji.

Da se v pravem času v okom pride nevarnosti, katera nam je že lansko leto žugala po lubadarju, se je vzvidilo c. k. deželni vladi naravnati to-le:

1. Vse smrekovo in mecesnovno lesovje, katero je posekano, od vetra podrito, od snega in na drugi način polomljeno, kakor tudi tisto, katero je zloženo na dvoriščih ali cestah, ali katero se rabi za plotove, se mora v nizkih legah, to je do 600 metrov nadmorske visokosti, olubiti do srede aprila, in v viših legah, to je, čez 600 metrov nadmorske visokosti, najdalje do konec maja t. l.

2. Veje in slabiji vršički, ki se ne dajo lahko olubiti, se morajo v gori imenovanem obroku do dobrega osmoditi ali pa sežgati.

3. Ako bi se pri lubenju (majenju) lesovja pokazala nekje zalega tega mrčesa, ali če bi se zapazil prezimneči lubadar, tedaj se mora lub (skorja) z mrčesom vred sežgati.

4. Te odvrtačilne naravnave spolnovati je dolžnost ne samo gozdnim posestnikom, ampak tudi kupcem lesa in pooblastencem sužnosti, katerim se izroči les, ki je že posekan, ter so prvi dolžni, če bi zapazili kako zamudo, to ovaditi o pravem času politični okrajni oblastniji.

5. Tista debela, katera se morajo v zmislu odstavka štuvradnega oznanila od 30. maja 1875, št. 3968, nastaviti kot lovke, se imajo tako položiti, da ležijo po svoji čeli dolgosti 2—6 centimetrov nad tlami, da zamorejo žuželke ob svojem času naleteti od vseh strani debela; vrh tega ima vsak gozdni posestnik dolžnost, te lovke imeti v razvidu.

6. Kar se tiče obsekovanja (okleščevanja), kroženja, smolarovanja in družega poškodovanja debel, potem kar se tiče plotov narejenih iz smrekovih debel ali njih delov, se opominja zopet na razglásene ukaze.

7. Političnim oblastnijam 1. stopinje se naroča, da bodo čvale nad tem, da se bo ta naravnava strogo spolnovala, in da bodo postopale brez prizanesbe proti zamudnikom in prestopnikom po cesarskem ukazu od 20. aprila 1854. drž. zak. št. 96.

Listnica uredništva.

G. F. Be.. Ne zamerite, ni za nas. Prišli bi lahko sè zdravniki v konflikte.

Č. g. F. K. v D. Prihodnjič. Kmetijska sporočila naz kmetov sprejememo vselej prav radi. Zdravi.

Tržne cene preteklega tedna.

Pšenica.	Hl. (hektoliter) v Gorici 8 gl. 45 kr., v Trstu 8 gl. 20 kr., v Ljubljani 8 gl. 20 kr. domača, 8 gld. 94 kr. banaška, v Marburgu 8 gld. 30 kr., v Ptuju 8 gl.
Rež.	Hl. v Gorici 5 gl. 90 kr., v Trstu 5 gl. 70 kr., v Ljubljani 5 gl. 80 kr., v Marburgu 7 gl. 20 kr., v Ptuju 6 gl. 60 kr.
Ječmen.	Hl. v Gorici 4 gl. 90 kr., v Trstu 4 gl. 80 kr., v Ljubljani 4 gl. 5 kr., v Marburgu 5 gl. 53 kr., v Ptuju 5 gl. 40 kr.
O ves.	Hl. v Gorici 2 gl. v Trstu 4 gl. 90 kr., v Ljubljani 3 gl. 50 kr., v Marburgu 3 gl. 41 kr., v Ptuju 3 gl. 30 kr.
Ajda.	Hl. v Gorici 5 gl. 60 kr., v Ljubljani 5 gl. 50 kr., v Marburgu 5 gl., v Ptuju 4 gl. 20 kr.
Prosó.	Hl. v Ljubljani 4 gl. 10 kr., v Marburgu 5 gl. 4 kr.
Turšica.	Hl. v Gorici 4 gl. 90 kr., v Trstu 4 gl. 60 kr., v Ljubljani 4 gl. 86 kr., v Marburgu 4 gl. 80 kr., v Ptuju 4 gl. 60 kr.
Leča.	Hl. v Ljubljani 12 gl.
Grah.	Hl. v Ljubljani 10 gl.
Fižol.	Hl. v Gorici 6 gl. 90 kr., v Trstu 6 gl. 80 kr., v Ljubljani 7 gl. v Marburgu 8 gl. 90 kr.,
Krompir.	100 kilo. v Gorici 4 kl. 20 kr., v Trstu 4 gl. 80 kr., v Ljubljani 3 gl. 40 kr., v Marburgu 4 gl. 80 kr., v Ptuju 4 gl. 60 kr.
Maslo.	Kilo. v Gorici 1 gl. 12 kr., v Trstu 1 gld. 20 kr., v Ljubljani 97 kr., v Marburgu 1 gl.
Puter.	Kilog. v Gorici 88 kr., v Trstu 90 kr., v Ljubljani 80 kr., v Marburgu 1 gl.
Svinjska mast.	Kil. v Gorici 89 kr. v Ljubljani 80 kr.
Senó.	100 kilog. v Gorici 3 gl. 60 kr., v Trstu 3 gl. 75 kr., v Ljubljani 2 gl. 68 kr.
Slama.	100 kilog. v Gorici 2 gl. 80 kr., v Trstu 2 gl. 40 kr., v Ljubljani 2 gl. 30 kr.

Oznanilo.

Na društvenem vrtu vino- in sadjerejskega društva v Dornbergu je več tisoč požlahnenih sadnih dreves na prodaj in sicer po zelo nizki ceni od naj boljših plemen jabelk, hrušk, črešenj, breskev, marelic, mandelnjev, pitanih orehov, pitanega kostanja, in tudi veliko bilf žlahnih trtnih plemen. Naročila sprejema društveni predsednik g. J. Ganz v Dornbergu.